

JE MOŽNA ZGODOVINA MOŠKIH?

Moj namen je govoriti o vprašanju, ki je pravzaprav etične vrste: Kakšen nauk lahko kot osebek moškega spola, ki se za moškega tudi ima, lahko izluščim iz ženskih študijev? Z ozirom na to, da so mi od ženskih študijev najbolj blizu historiografski študiji, tisti, ki se ponavadi pojavljajo pod imenom zgodovina žensk, sem se omejil nanje; hkrati pa opozarjam, da na tem področju nisem poznavalec.

V okrilju teh študijev se je nekje med 1975 in 1985 sporadično postavljalo vprašanje, ali je zgodovina žensk možna? Kolikor razumem, gre za konceptualno vprašanje, za vprašanje, ali zgodovina žensk implicira tudi specifično "žensko" perspektivo ali pa je zgodovina žensk zgodovina žensk samo po tem, da so njen predmet ženske.

Če sprejememo, da je francoska Nouvelle histoire v zgodovinopisju izrazito prednjačila v iznajdevanju novih problemov, pristopov in predmetov, ni nič presenetljivega, če se je to vprašanje najbolj vztrajno postavljalo prav v tistih ženskih študijih, ki so bili tej zgodovini najbližji, včasih tako blizu, da se niti niso imeli za ženske študije v bolj feminističnem pomenu besede. Samo dejstvo, da si nekdo izbere za objekt historiografije ženske, za nouvelle histoire namreč ni bilo nič posebnega, saj so novi zgodovinarji kar tekmovali v iznajdevanju novih objektov. Šlo je tako rekoč za metodični pluralizem objektov, prav tako kot tudi pristopov in problemov, zato zgodovina žensk ni mogla biti nič pretresljivega. Navzlic temu pa v temeljni trilogiji iz leta 1974, *Faire de l'histoire*, v tretji knjigi, ki inventarizira nove objekte, ne najdemo žensk, čeprav najdemo mladino in telo, telo sub specie njegovih bolezni, torej kot projekt zgodovine bolezni, ki se je poslej dokaj razvila - kot zanimivost pa velja pripomniti, da to telo ni seksuirano.

Vprašanje Ali je zgodovina žensk možna? pa je mogoče razumeti tudi kot retorično vprašanje, kolikor je odgovor nanj že vselej pritrđen. A tudi v primeru, da izhajajo iz prepričanja, da je zgodovina žensk možna, saj jo že ves čas prakticirajo, se pojavlja senca dvoma. Ko se je začela zgodovina žensk po kakšnem desetletju ozirati na prehojeno pot in delati prve bilance, je namreč postalo zelo očitno to, da je zdaleč največ pozornosti posvečala prav tistim aspektom ženskih vprašanj, s katerimi so se že dokaj dolgo in vztrajno ukvarjali prav

najbolj moški diskurzi, tisti diskurzi, ki so merili na nadzorovanje in reguliranje žensk, ženskih teles: od diskurzov cerkvenih klerikov in moralistov do diskurzov zdravnikov, psihiatrov, pedagogov, policajev, sodnikov itn. Zgodovina žensk je torej proizvedla impozantno bibliografijo študij o ženski seksualnosti, rojevanju, negovanju otrok, ženskih boleznih. Po tej bibliografiji sodeč bi najprej sklepali, da je za zgodovino žensk, za žensko zgodovino žensk, najvažnejše prav tisto, kar je bilo vedno najvažnejše tudi za vse tiste moške, ki so imeli opravka z ženskami kot funkcionarji represivnih in ideoloških aparatov države: namreč žensko telo, ki je zmožno tako prokreacije kakor brezmejnega uživanja. Vendar pa se s takim sklepom ne smemo prehnati, saj se moramo najprej prepričati, ali je ta zgodovina ob obravnavi priljubljenih objektov mizoginije vpeljala nove perspektive in nove prijeme, ki nemara subvertirajo stare podobe. Če je odgovor na to vprašanje pritrdilen, potem izhaja, da novost zgodovine žensk ni toliko v objektu kolikor v prijemih.

Lep zgled tega, kako je ženska zgodovina pometla z nekaterimi dogmami, nudi zgodovina ženske prostitucije 19. stoletja. Dokler so pisali zgodovino moški, je vladalo prepričanje, da so prostitutke umirale mlade. Vendar je to bil le pogled moških, ki so prostitucijo povezovali z najmračnejšimi stranmi življenja. Natančneje, to je bil pogled svetobolnih moških 19. stoletja, sodobnikov teh prostitutk, ustoličili pa so ga zlasti literati, od romantike do naturalizma in še čez. Nato pa se je izkazalo, da je tale o nenavadno visoki mortaliteti prostitutk iz trte izvita. Resnici na ljubo pa je treba povedati, da vseh zaslug za to spoznanje ne moremo pripisati ženski perspektivi v zgodovinopisju, saj je spoznanje predpostavljalo razmah demografskih študijev in rabo kvantitativnih metod v historiografiji.

Ne glede na to, da so refleksije opravljenega dela, ki so se soočile z dejstvom, da je bilo žensko telo privilegirani predmet proučevanja, mogle pojasnjevati in utemeljevati to privilegirano opcijo z dovolj tehtnimi argumenti, je ob vsem tem vendarle ostalo tudi nekaj zadrege. In vprašanje, ali je zgodovina žensk možna, vsebuje brzkone tudi nekaj zadrege.

Sam sem mnenja, da je zadrega stvar etike in da je potemtakem povsem na mestu, ko govorimo o stvareh, ki zadevajo razmerja med spoloma. V vojni med spoloma, tisti sofisticirani vojni, ki se spušča v zadnje subtilnosti dešifriranja bolj ali manj skritega seksizma, spolnega šovinizma, mizoginije ali mizoandrije itn., je zadrega trenutek suspenza.

Ko me zgrabi zadrega, se vdam; postane mi nerodno, da sem tega spola, ki mu je mogoče toliko očitati, in s tem se najdem v položaju, ki sogovorca oziroma sogovorko poziva k toleranci, denimo v duhu politične kulture.

Kakorkoli je namreč to zezanje duhovnih elit, ki pa bolj težko uspeva brez aluzij na publice iz akademskega psihoanalitičnega arzenala, lahko po eni strani uživanje, je na drugi strani res tudi to, da se z njim ni ponašati in da nas ne dela srečne. Če nekdo drugega - moški žensko ali ženska moškega, vseeno - zgrabi tako, da se ta ne more oprati, ker ga na koncu vedno bremeni to, da je empirični predstavnik svojega spola in s tem objektivno kriv, se lahko okrivljeni izmaže ali ne, odvisno od njegove iznajdljivosti, v vsakem primeru pa se lahko potolaži s sklepom, da ni bil deležen tolerantne obravnave. In kakor je po eni strani splošno znano, da tolerance ni prav veliko, je po drugi strani res tudi to, da v tej domeni tolerance sploh ne pričakujemo, da nanjo ne računamo, da se nanjo ne pozivamo. Rekel bi, da jo tu pričakujemo manj kot drugje, kar bi lahko pomenilo, da smo v tej domeni pod standardi sodobnega koncepta politične tolerance in absolutno brez strategij spodbujanja k toleranci. Tu je povpraševanje po toleranci celo manjše od njene ponudbe, torej imamo nekakšno kolonialno situacijo.

No, nekako v tem času, ko se je začelo postavljati vprašanje, ali je zgodovina žensk možna, se je začela odpirati še neka druga razsežnost vprašanja. Opazili so namreč, tako zgodovinarke kakor zgodovinarji, da je z razcvetom zgodovine žensk nastopilo precejšnje nesorazmerje med historično vednostjo o ženskah in historično vednostjo o moških: seveda vednostjo te vrste, kot jo proizvaja sodobna historiografija, ki se, med drugim, živo zanima za vsakdanje ljudi, za njihove mentalitete, za njihovo intimo... Nekateri so, z ozirom na to, da po zaslugi ženske zgodovine danes veliko vemo o zgodovini nosčnosti, rojevanja, materinstva, takoj pomislili na oguljeno vzporednico in se vprašali, kaj vemo o zgodovini vojakov. Nobenega dvoma seveda ni, da je zgodovina zelo dolgo časa bila zgodovina kraljev, politikov, bitk, in da so to zgodovino pisali moški. Toda, ali to pomeni, da nam ta zgodovina pove tudi kaj o tem, kaj se je dogajalo v glavah navadnih vojakov, ko so jih mobilizirali? To je seveda samo primer, ki pa je po svoje tudi privilegiran, saj figuro vojaka tvori prav čisti razcep med junačenjem in množično psihologijo na eni strani ter strahom in šibkostjo na drugi strani. Vojak je torej hkrati tudi metafora tega 'vsakdanjega moškega', tudi očeta, ki ne najde poti v zgodovinopisje - in v zgodovino - drugače kot napihnjeni tip te ali one virilne vrline.

Če pošteno priznamo, da to, da so moški v tem zaostali, ni v njihovem interesu, se seveda vprašamo, kako to, da niso znali slediti zgledu ženske zgodovine in narediti zase nekaj koristnega, da bi si nekoliko olajšali bremena, ki jim jih nalaga virilna kultura. Odgovor na to vprašanje pa je po vsem videzu iskati v tej smeri, da ni bilo prave nuje, zato se z njim niti ne bi silil.